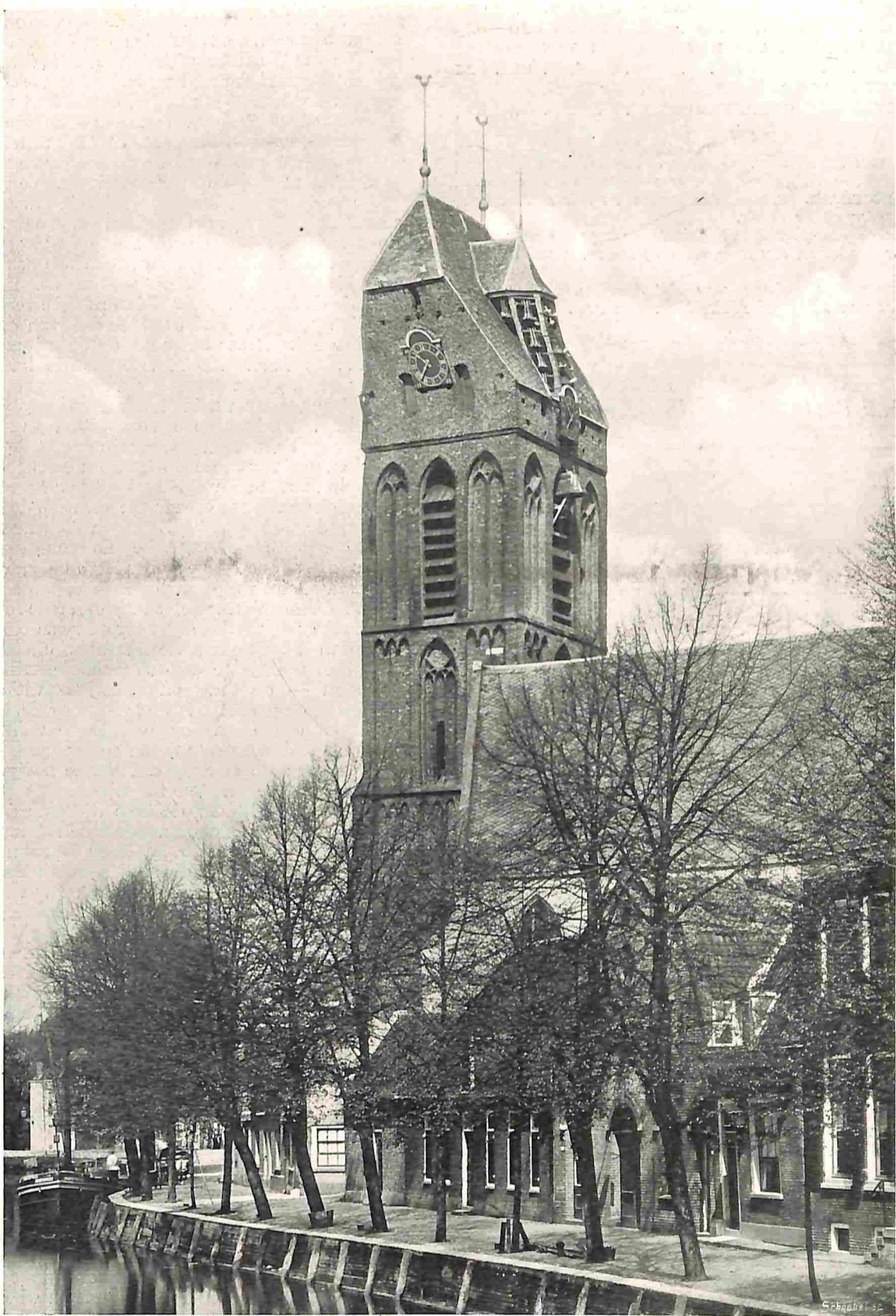

BUITEN

5^E JAARGANG N^O. 52.

ZATERDAG 30 DECEMBER 1911.

OUDEWATER. DE NEDERLANDSCH-HERVORMDE ST. MICHAELSKERK.

BUITEN

Geïllustreerd Weekblad
aan het Buitenleven gewijd

INHOUD:

OM HET VERSE BROOD (Slot), door Ed. COENRAADS	BLZ. 614
SLANGENBIJGELOOF, door G.	615
VERLATENHEID (GEDICHT), door J. H. DE VEER.	615
WINTER (GEDICHT), door T. J. S.	615
VAN AFRIKA'S NOORDKUST (VERVOLG), GEÏLLUSTR. BLZ. 616—618	
OUDE WIJSHEID, door G.	BLZ. 618
DE NACHTZVALUW, door A. B. WIGMAN, GEÏLLUSTR.	618
SKIËN TE DAVOS, door TOM SCHILPEROORT, GEÏLLUSTR.	619
OUDEWATER, door F., GEÏLLUSTREERD . BLZ. 613 EN 620—623	
DE HERBERG OP DE GRENS, NAAR HET FRANSCH VAN	
G. LENÔTRE.	BLZ. 621
MET EEN WOONWAGEN DOOR NEDERLAND, door B.	
LEOPOLD VAN DEVENTER, GEÏLLUSTREERD	624

BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.

Alle kopij ook die met illustraties, zoomede afzonderlijke illustraties (fotografieën, teekeningen, enz.), gelieve men te zenden aan de redactie, Rokin 74—76, Amsterdam. Duidelijke naam en adresvermelding wordt verzocht ook achter op de foto's.

De uitgevers verzoeken beleefdelijk dit blad te noemen als men naar aanleiding van eene advertentie, een aanvraag of een bestelling aan een adverteerder doet.

Het auteursrecht voor den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de Wet van 28 Juni 1881, Stbl. No. 214.

Uitgave van SCHELTEMA & HOLKEMA'S BOEKHANDEL
K. Groesbeek & Paul Nijhoff -AMSTERDAM-

OM HET VERSE BROOD.

(Slot).

'S OCHTENDS half vijf was hij klaar-wakker en kon niet meer slapen. De mussen sjirpten in de pereboom hun uitzinnige deunen en het was hem als proefden zijn gedachten de bittere en eindeloze nasmaak van een drankje. Hij kon nog niet eens beseffen waarom hem zo ellendig te moede was, voelde alleen de uchtend als een bleke bruid achter de neergelaten gordijnen van zijn slaap-vertrek. Allengs verhelderde, verscherpte zich zijn denken — ja het verkeerde in een nuchterheid, welke alleen de vroege ochtend voor ons welegt. Met verrassende duidelijkheid, als gouden wijzers op een donkere wijzerplaat, zag hij voor 't eerst, dat er van een zoet verbond tussen Rika en hem nooit sprake zou zijn, noch bij Jaap's leven, noch bij zijn gewaande, noch bij zijn echte dood; omdat Rika hem nu eenmaal niet aanbad en nooit zou aanbidden. Nimmer zouden er — naar het zinvol gebruik dier dagen — kaarten rondgestuurd worden, waarop zijn naam naast die van Rika in sierlike lettertjes te glimmen stond. Hoeveel maal was hij de laatste weken bij haar geweest? Geen drie keer. Wat was er van de dagelijkse bezoeken geworden? Niet eens wekelikse.

Bovendien is een wereldstad als den Haag — de hoofdstad der wereld metterhaast — vol verleidingen, en jongelui, zelfs puriteins met Britse bloedsmetten in de aderen, zijn in liefde's mallemolen maar lichtzinnig, ja door 't dollen heen; nederig bekende hij zichzelf op die vale ochtend — de tjuikende mussen zwegden om zijn biecht te verstaan — dat hij zich veel meer met Willy had opgehouden dan met de weduwe Hübner en dat dit zeer verkeerd maar niettemin de zuivere waarheid was. Wie Willy was, doet hier niet ter zake.

Als . . . als hij het nu eens aan zijn vader vertelde, als hij nu eens erbij zei, dat het een diep geheim was . . . zie, dan zou de ruil, waarbij alwéer een Hübner in 't spel was, nog te voorkomen wezen en dan beperkte zich de schade tot het huisje en het schuurtje der twee schilderijen; de belendende percelen en vooral de brandkast bleven gespaard. . . . Het ging toch ook niet langer! Zwijgen werd misdaad, spreken werd goud. Tom gevoelde het nu: zelfs de merkantiele noblesse — ondanks de talrijke balken in haar wapen — legt verplichtingen op. Een dwaas, die zich daaraan onttrekken wil, een dwaas, die zich maar laat nat regenen tot op het hemd toe, het hemd, dat toch altijd nader is dan de rok.

Zo als gezegd, de ochtendgang zijner gedachten was van een verrassende nuchterheid. Hij stond op, fietste vóór 't ontbijt naar Scheveningen en weer terug, en ging plichtmatig aan zijn werk, afwachting de wisselende stemmingen zijns vaders. Eerst, aan het middagmaal, tegen het dessert trad een zodanige stem-

ming in, dat heel de pijnlike en doornige geschiedenis van Jaap's bedriegelijke dood sub rosa kon worden verteld.

Cross senior was waarlijk paf geweest; dien avond uitte hij zijn verbazing door een woordenvlaag, waarbij Tom's aanvankelijk zwijgen het nogal eens ontgelden moest, en de volgende dag zette de verbazing zich in daden om: „de Hooischelf” en „de Molen” werden zonder winst verkocht en de ruilhandel met Mr. Cromwijk werd zó gewijzigd, dat in de chemiese verbinding één molekule Hübner door twee atomen de Bock vervangen werd.

Daarna kreeg hij last van eerlikheid en waarheidsliefde: worden de mensen niet dikwels verkouden, juist als de ergste kou van de lucht is? De oude Cross kon er bijna niet van zwijgen en telkens vroeg hij zijn zoon nog nadere details. Trouw societeitslid en gezellig prater als hij was, bleek geslotenheid noch een aangeboren, noch een verworven, — doch hélemaal géén eigenschap van hem. Een gemoedelijk gesprek over jong gestorven mensen deed hem draaien op zijn stoel, liep het over jong gestorven schilders, dan werd het een marteling; en de naam Hübner kwam hij niet meer te boven. Toen hij op een onbewaakte dag voor sommige zeer intieme vrienden een enkel plekje van „die rare historie van die Hübner” belichtte, te laat zich bedenkend, dat hij eigenlijk geheimhouding had geloofd, schreef hij die mededeelzaamheid dan ook aan zijn eerlike hart toe, dat nu eenmaal géén moordkuil kon worden van dergelijke eigenaardige praktijken. Bovendien, vroeg of laat kwam er iets toch altijd uit, en dingen die je onder de klemmendste geheimhouding vernomen had, las je soms immers in het ochtendblad van de vorige dag!

De gevolgen van Cross' loslippigheid waren noodlottig voor de twee aardige mensen. Op vleugelen van nieuwsgierigheid en mededeelzaamheid snelde de verraderlike tijding over de hele stad heen en wendde zich weer om, ten einde ook de landelijke bevolking de vreemde boodschap te brengen. En toen op één en dezelfde donkere dag voor Kerstmis twee verschillende kennissen aan Tom vroegen, wat er wàr was van die Jaap-praatjes, ijde deze naar Rika, samen besloten zij aan Jaap te telegraferen. . . . te laat! De Franse justitie had hem gearresteerd nog vóór Rika's waarschuwing aankwam, en hij werd „ter beschikking” gehouden totdat het uitleveringsbevel hem terugwees naar het land, dat hem geen vers brood gunde. Heel dat landje praatte over hem, zijn portretten stonden in geïllustreerde weekbladen, op trams en in kroegen was 't het onderwerp, het verhaal blonk al in de ogen vóór er een woord gezegd was, de straathonden blaften 't elkaar toe en zelfs de schuim-lummelende huizen op de oude grachtjes bogen zich nog even verder voorover om het grote nieuws te befluisteren.

Het is zaak over deze verdrietige episode uit Riek, Jaap en Tom's bestaan niet welig uit te weiden; glissez mortels, n'appuyez pas. Schandalen en daarmee saamgegroeide rechtzittingen hebben nu eenmaal groter bekoring voor Haagse en niet-Haagse soortgenoten dan Beethoven, de bioskoop en Shakespeare bij mal-kander en de twintigste eeuwse publieke tribune heeft — het is geen geheim — de taak van het koor uit de Griekse tragedie overgenomen, en neemt aan de handeling deel, ondanks presidiale dreigementen een en ander te zullen ontruimen. Op de molen van dit wufte geslacht nog koren te brengen, — men zal het niet van mij vergen; de gelegenheid om te zwijgen is te schoon om haar niet met twee handen te grijpen.

Jaap bleef in hechtenis, de hele tijd van de behandeling zijner zaak, zijn vrouw en medebeklaagde mocht haar vrijheid behouden. Het recht moest zijn loop hebben — zo noemt men zulks — en de eis tegen Jaap luidde zes maanden, de uitspraak den vier maanden met aftrek van „preventief”. Rika ontsprong dan dans: het bewijs stond wat zwakjes, en bovendien is de stem die de clementie der rechtbank inroept, niet altijd die eens roependen in de woestijn.

De eerste dagen waren de oren der twee aardige mensen verdoofd en verbijsterd van al het tumult dat rondom hen kookte en barnde. Maar toen Jaap's kaduke veerkracht na een halve week zich weer oprichtte en hij zich in alles schikte, zoals hij en hij alléén zich in alle dingen van het leven en als het moest in alle hoeken van de hel te schikken wist, ontbloede ook weer — gelijk een schoon onkruid — Rika's lachende overmoed en de zorgeloosheid van haar meisjesziel. Wel leefde zij nog in een grote verwondering, hoe heel hun aardige droom zo ineens op ruige wijze gemeengoed was geworden en het was voor Tom een felle pijnbank, wanneer zij zich aan gissingen daarom-trent te buiten ging; want hij had wel geen zekerheid, dat zijn vader en de soos dat op hun geweten hadden, maar de kans was groot: even groot als de kans dat het nieuwjaar is, wanneer wij op oudejaarsavond buurman zijn geweerd horen afschieten.

De oude liefde voor Rika was daarboven nog niet helemaal vervlogen en verdampt, en haar nabijheid deed haast-vergeten minne deuntjes na-neuriën in zijn hoofd. Zijn vader sprak boudweg van „verdiende loon” en „stomme streken”, maar hij voelde in herfstige schemeruren wel meelij om een ellende, die enkel over het tweetal gekomen was door een te lange nabloeit van hun kinderlike deugden of ondeugden.

Dan ging hij naar de blonde Rika toe, om ridderlijk haar te troosten en dan geviel het zo, dat zij ten slotte hem met meer vertroosting beschonk dan hij haar. Hij hoorde er de berichten van Jaap, die opgewekte brieven schreef, dwars door de eenvormige langwijligheid heen, en bood wel drie maal per week aan

hen met wat geld te helpen, wat Riek erg gemakkelijk en prakties van hem vond, al zei zij er altijd eerlijk bij, dat hij 't wel nooit terug zou zien. Sentimenteel werd hij niet meer; nooit bekende hij haar, dat hij zijn onverroeste oude liefde weer zag blinken als hij haar in de onschuldige ogen keek, maar hij deed heel wat beters: hij hielp haar de persmusketen verjagen, die om mémoires en onthullingen bedelden, dewijl hun het geval verkwikte. In de cel had zich intusschen een ontwikkelingsproces voltrokken, een verandering van minstens even grote betekenis als de algemeen geprezen: die van bacil tot aapmens.

Hoe eenzaam en traag er de dagen ook kwamen en keerden, hoe zij ook als saaië dieren ommeslopen in een kring achter het hoge venster, dat de veel te mooie naam van koekoeksraam zonder ere draagt, hoezeer de morgen er op de middag, de middag er op de avond en zij alle gedrieën er op de nacht gelijken, . . . daar was binnen de grijswitte, afschilferende kalkmuren iets gebeurd. Jaap Hübner had er zijn naaste omgeving — vier muren, de zolder, de vloer en de ruimte daartusschen — met schildersogen bekeken en had er ontdekt, dat alle delen en belichtingsvakken van een lichaam zijn terug te brengen tot vlakken van geometrische lichamen, van kubus en cilinder. Met die ontdekking en met zijn uitgaanskas gewapend, werd Hübner uit de Haarlemse strafgevangenis ontslagen, danste met Rika de kamer door, alsof hij geen Haarlem gekend had en toog aan 't werk nog dienzelfden dag.

En zie, alle milieu-theorieën ten spijt, was eenzelfde ommekeer ook in de harten der mensen in arrebeid gegaan, ook hùn kijk op de wereld en op de kunst was verhelderd, en zij herleidde rotsen, huizen en bomen tot syntetiserende vormen van kubieke lichamen. De oude Cross wist dat; niet dat hijzelf die kijk op de dingen had! De oude Cross had een heel, heel andere kijk op kunst en leven en die bleef altijd dezelfde en bleek zelden onvoordelig. Maar hij wist hoe de ontslagen gevangene was gaan werken, hij wist dat het werk van een schijnvode Hübner belangrijker is dan dat van een springlevende, hij kende bovendien zijn stad met haar hang naar het nieuwste en nog nieuwere. . . . en was wijdsbeens over zijn morele bezwaren tegen Hübner heen-gestapt, ten einde diens werk te kunnen exposeren voor de grote vitrine.

„Je kunt 't zo'n man toch niet z'n hele leven nageven”, grootmoedigde hij tot Tom, die instemmend knikte en aan de blonde Rika dacht.

De blonde Rika met de onschuldige meisjesogen, die iedere ochtend vers brood koopt voor haar Jaap en voor zichzelf, brood, waarvan alle delen terug te brengen zijn tot vlakken van geometrische lichamen. Welke vlakken op hun beurt weer terug te brengen zijn tot brood; mits „de kijk” zichzelf trouw blijft en er geen bakkerswet in Holland bestaat.

Amsterdam, November '11.

ED. COENRAADS.

SLANGENBIJGELOOF.

HET geloof, dat slangen van gedaante verwisselen zouden, komt in verschillende vormen op de wereld voor. Japannees zeggen, dat de slangen duizend jaren in de bergen leven, duizend jaren onder water en daarna draken worden.

In Spanje wordt verteld hoe een slang, die haar einde voelt naderen, tot draak wordt. Zij kruipt uit haar vel, wordt steeds grooter, krijgt een schubbenpantser en vleugels om dan naar onbewoonde plaatsen te vliegen, waar zij zich als volwassen draak in de wildernis schuil houdt. Zoo meende men vroeger, dat de cobra, die gezegd wordt duizend jaren oud te worden, in haar tweede levensheft begon in te krimpen en steeds kleiner werd tot zij nog slechts een vinger lang was. Dan verhief zij zich in de lucht, stierf daar en viel dood ter aarde om vervolgens luchtvormig te verdwijnen, slechts een slangensteen op die plek achterlatend.

Wat slangensteenen eigenlijk zijn? Men schijnt daaronder een soort van glaskraal of doorboord glazen ei te verstaan, waarvan de herkomst aan slangen wordt toegedicht. De Engelsche Druiden ontleenden aan het bezit van zulk een slangensteen of „Druids egg” wondermachten. Om in het bezit ervan te geraken moest men het oogenblik afwachten, waarop de slang in draakvorm zich met zulk een glazen ei in de lucht verhief. De Druiden hieven dan een luid geschreeuw aan, waarvan de slang zoo schrikte, dat zij het „ovum anguinum” liet vallen. Voor het kostbare ei den grond aanraakte moest men het opvangen en zich daarmede uit de voeten zien te maken want alle vliegende draken keerden zich tegen den dief. Wist de bezitter er mede over een rivier te komen, dan was hij gered, zoo niet hij werd een prooi der woedende slangen. Men sprak gewoonlijk van groene en blauwe slangenringen of steenen. Volgens een oud bijgeloof in Cornwall ontstaan zij doordat verscheidene slangen de koppen onder heftig gesis bijeensteken, waarna om den kop van een der slangen een gasvormigen ring verschijnt. Deze wordt dan door de andere slangen voortgeblazen tot de geheele slang er doorgedropen is, waarna de gasring zich tot kraal verdicht. Wie zulk een ring vindt is gelukkig in al zijn ondernemingen en kan er ook slangenbeet mede cureeren. Nog worden daar doorboorde steenen wel om den nek der runderen gehangen om ze tegen adderbeet te beschermen.

Men weet niet zeker of die meeningen ook afkomstig kunnen zijn van het Europeesche vasteland; in elk geval is het geloof aan slangensteenen zeer oud, want men vindt die in overoude grafheuvels met menselijke overblijfselen samen begraven. In andere streken zouden slangenringen kunnen ontstaan, wanneer die reptielen haar adem uitstieten tegen een hazelroede of tooverstaf en men beschouwt daar water, waarin zulk een ring gelegen heeft, als geneeskrachtig tegen de gevolgen van slangenbeet.

De Roodhuiden houden er een reeks Coyote-verhalen of heldendichten op na. Nooit zullen ze die legenden bij het schijnsel der Coyote-ster durven vertellen. Wanneer iemand dat waagde zou de Coyote verstoord worden en zijn beklag doen aan de slangenster, die zeker giftige slangen op den onvoorzichtige afzenden zou! Zeer oud is ook het bijgeloof dat een slang blind zou worden door te kijken naar een fonkelenden smaragd. Vanouds werd het slangen oog zelf voor zeer boos en vergiftig gehouden; men denke aan de mythe van den basiliscus, half slang, half vogel, welke door zijn giftigen blik alleen reeds den mensch dooden kan. Het Sanskritsche woord voor „slang” beteekent dan ook letterlijk „het vergiftige oog”.
G.

VERLATENHEID.

Verlatenheid. 't Stormt op de kust;
Zilt stuivend schuim, scherp stuivend zand;
Geen water is 't en nog geen land.
't Ver draaiend vuur is uitgebluscht. . . .
Een paal en op dien paal 'n mand.

Verlatenheid. Een dorre hei;
Hoog opgewaaid sneeuw. 't Vriest zwaar.
Eén kraai vliegt over 't landschap. Waar
Is nu die haas? . . . Neen, 't is 'n kei. . . .
De blik wordt moede van 't gestaar.

Verlatenheid. Een sombre plas
In een mos-krank, verwaarloosd woud,
Waar zelfs geen specht meer toezicht houdt
Op 't borend ongediert. — Hoog gras
En bramen. Mos, o, vellen mos,
Hangend van alle takken, broes
Van molm-bederf en kank'righeid,
Rondom die plas. Verlatenheid.

Verlatenheid. In drukke straat
Een kind van buiten arzlend staat
Stil voor een druk punt, waar twee straten
Zich kruisen. Het voelt zich verlaten,
Begrijpend niets van al 't gedoe
Dier vele menschen. Al maar toe
Stroomden de drommen. . . . Wie ge ook zijt,
Dat kent gij ook. . . . Verlatenheid.

Verlatenheid. Je bent vooruit
Geloopt aan je eeuw, je tijd.
O, wreedst gevoel, verlatenheid
Daar ver, vanwaar 't zoo lokkend fluit
Nog steeds. . . . Nog steeds? . . . Thans aarzelt gij;
Gij, tot elk waagstuk eens bereid,
Houdt in uw loop, in mijmerij. . . .
Is dit het loon: Verlatenheid?

Verlatenheid! Wat kwelt me'n woord,
Tot ik, die zooveel heb, ben triest. . . .
Wat vraag ik, of het stormt of vriest?
Een kraai een kranken haas vermoordt. . . .?
Verlatenheid: 't Is of men 't hoort.

Verlatenheid. 't Is stil. 't Is nacht.
De mijnen slapen. Wat 's de tijd?
Ik zie elk beeld als voor me en tracht
't Te leggen vast. De Stilte lacht
En fluister-zucht: „Verlatenheid”.

J. H. DE VEER.

WINTER.

Hoe treft mij telken jaar, zijn mist en storm geleden,
Het roerend-stille schoon van d'eersten winterdag,
Hoe gaarn' ik dan in rustig-reine lucht mijn schreden
Op 't licht bevroren grintpad klinken hooren mag.

Zie nu hoe 't lage licht valt op de leege weiden
Daarachter 't slapend bosch in teedre tonen tint. . . .
Een eerste brooze ijskorst dekt de slooten beide
Waarin het gele riet zich nu gekluisterd vindt.

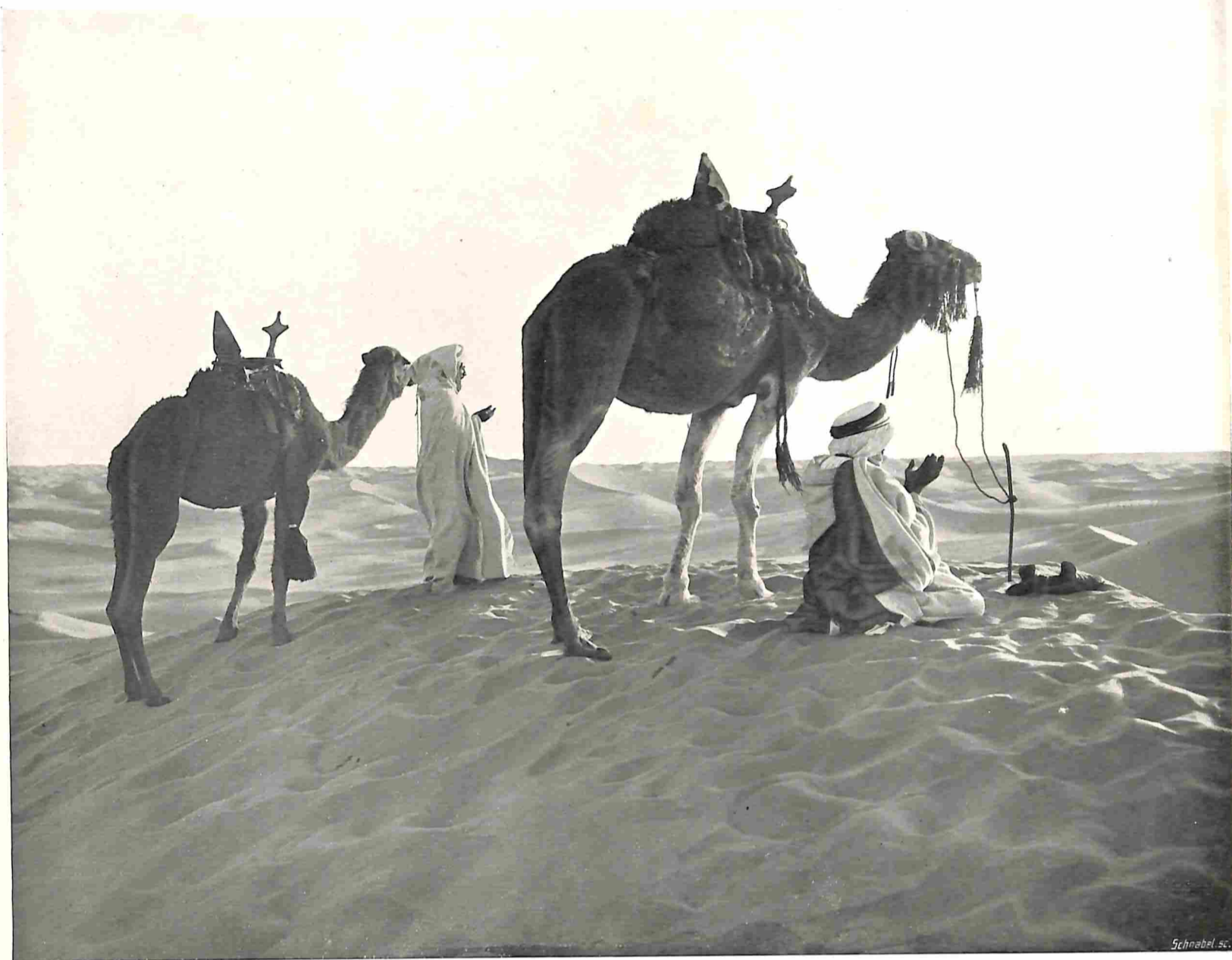
In 't weiland tripp'len roeken, — deftig, wijs-tevreden
Scherp-spiedend of hun oog geen wurmpje ontdekken mag. . . .

O! dat nu niets in 't rond de zuivre stemming breke
Die onverwacht Decembertmorgen zag.

O weldaad van uw kracht'gen, diepen vrede,
O ijle reinheid van mijn winterdag!

Assen, 1911.

T. J. S.

VAN AFRIKA'S NOORDKUST. MEHARA-PRIESTERS IN GEBED.

VAN AFRIKA'S NOORDKUST.

(Vervolg).

NU de Italianen, die van den geroofden Afrikaanschen granaatappel om zoo te zeggen, niet meer dan de schil geproefd hebben — een schilletje, dat reeds hard genoeg gebleken is — gereed staan ook met den kern der vrucht te bondgenootschap, van twee viervoetters te verwerven; in de eerste plaats van het Afrikaansche, beter gezegd Arabische paard, in de tweede plaats van de *mehari* of zoogenaamde renkameel.

Een paard is een paard, zal men opmerken en tegen deze klare logica valt niets te zeggen, met dien verstande, dat een Europeesch paard voor eene expeditie in het Noord-Afrikaansche binnenland zoo bruikbaar is als een Haagsche saletjonker. Zij leggen het beide na enkele dagen van Afrikaanschen zon en van Afrikaansche ijzelnachten en ontbering af, zij zijn gewend aan te weelderig eten, te zuiver en te overvloedig drinken, zij hebben in één woord van hun geboorte af te goed gehad in dit leven.

Het zooveel bezongen Arabische paard in bezit van den Arabier der woestijn, ziet er onooglijk, mager, tenger uit, met onbeslagen hoeven, en lidteekens in de zijden; het heeft nooit van een stal gehoord, kent haer slechts bij geruchte en heeft geen besef van het bestaan van die aardsche paarden-paradijzen, welke wij malsche weilanden noemen. Geregeld drinken komt slechts enkele maanden van het jaar voor en is die weeldetijd voorbij, dan gaat het met drinken wel eens zoo als het valt: den eenen dag weinig, den volgende veel, den derden niets. Maar daartegenover staat, dat het niet in functie zijnde van meester of meesteres, een groote mate van in letterlijken zin gekluisterde vrijheid geniet met dag en nacht het hemelgewelf als dak en een onbeperkten horizon als uitzicht. Geen Arabier en evenmin zijn paard, kan zich iets hoegenschouwen. Ja, het eet dan als het wat te eten vindt en beschouwt daarbij het fuiven aan een pas gemaaid stoppelveld als wij een dejeuner bij van der Pijl, maar door dat voortdurend verblijf buiten is het niet alleen uiterst gehard, maar bovendien intelligenter dan zijn Europeesche familieleden en heeft een opmerking overigens in zijn vrije tijd veel met de kerinnen en honden van den *douar* en wordt zelfs bij voorkeur door de jeugd

's morgens en 's avonds naar de dikwijls ver verwijderde drinkplaats geleid en dit verkeer met kinderen blijkt voor een paard al even leerzaam als voor een mensch. Dat samen drinken is voor paarden en kinderen een feest. Als katten ziet men op een gegeven oogenblik dreumende jongens, meisjes, van 6, 7 jaar, tegen de voorpooten opklauteren, een dot manen grijpen, zich schrijlings over het begin van den hals slingeren en reeds gaat het in vliegende ren, waarbij de okernoot-groote vuistjes vinnig den hals beuken in de richting van *oued* (I) of put. Geen wonder, dat Arabieren — mannen en vrouwen — die als man te paard zitten — geboren ruiters zijn, dat ze te paard rotspaadjes of smalle, bochtige, steenachtige rivierbeddingen volgen, of stiel, als trappen in de rots uitgehouwen, smalle straatjes op en af gaan, waar wij, Kalverstraatmensen, als voetganger reeds werk hebben op de been te blijven.

Ja, onaanzienlijk, mager en tenger, maar gevoelt het den ruiter boven zich, dan heeft de geringste hulp de uitwerking van een stalen veer, die losspringt, worden paard en ruiter, ook al door de kleding van den tweeden één en vormen zij samen dat prachtig geheel, schijnbaar één en in gedachte, dat de Beduïnen-ruiter het ideaal moet maken van elken beeldhouwer. Want de schamele, vaak in lompen gekleede, magere, hongerende bedouin, wordt zoodra hij dat zoeven nog onaanzienlijke beest bestegen heeft, een fiere woestijnkrijger, een vermomde Haroen-al-Rachid, die met zijn adeldom het biekje van zoeven gemetamorfoseerd heeft in een fijngespierd strijdros met trillende neusvleugels, vurigen blik en van ongeduld trippelende pooten. En als dan een wolk witte duivels gelijk, het geweer hoog in den opgeheven bronzen arm, de fantasia op u aanstuift en al uw wilskracht in bronzen stelt om te blijven staan, niet achteruit te deinzen voor het schrikwekkend-indrukwekkende, dat daar bliksemsnel nadert in een nevel van goudkleurige stof, dan besefte ge op eens welk een latent vuur, welke hartstochten, welke physische en morele krachten sluimeren in die ruiters en hunne rossen, die ge tot nu toe meent te hebben leeren kennen als indolente droomers en aftandse kermisknollen.

Komen echter diezelfde paarden onder het régime van Europeesche paardenverzorging, dan laten zij zich die weelde zeer

wel genieten. Zij krijgen het uiterlijk van in goeden doen gekomen te zijn, het worden fijne, vlotte, sierlijk luxe-paardjes, maar even snel als hun uiterlijk beter wordt, verdwijnt hun weerstandsvermogen bij expedities in het binnenland. Waarmede ik maar zeggen wil, dat de Italianen niet kunnen volstaan met het aanschaffen van Arabische paarden zonder meer, maar dat een noodzakelijkheid is, ze te hebben even gehard en aan een even zoo sobere levenswijze gewend als die van hun Bedouinen-tegenstanders en liefst ook bereden door Arabische ruiters.

* * *
Met de kameelen is het eenigszins anders gesteld. Terloops zij aangemerkt, dat een kameel met hoog besef van zijn klassieke afkomst in één opzicht zich zelf steeds gelijk blijft, namelijk wat gelaatsuitdrukking betreft. Hij of zij kijkt alles aan zooals een wezen van zooveel zelfbesef op alles moet neerzien, wat niet in het bezit is van talloze zijtakken aan zijn stamboom of kwartieren in zijn wapen. Als een kameel met diè uitdrukking van zijn oogen den blik even over u heen heeft laten glijden, komt dadelijk bij u de neiging boven u klein en nederig te gevoelen en in u zelf te zeggen, waar en wanneer heb ik die gelaatsuitdrukking meer gezien? Niet alleen in gelaatsuitdrukking, ook in zijn bewegingen is de gewone kameel voornaam: hij doet alles met gepaste langzaamheid en kalmte. Hij kent slechts één tempo en wel een zeer langzaam tempo en slentergang en die behoudt hij behalve bij een paniek, waarvan ook hij gemakkelijk onder den indruk geraakt. Hij moge aan lager wal gekomen zijn, armoe, dorst, honger lijden, door zijn eigenaar met teer besmeerd en met zware lasten beladen worden, de twee bewijzen van zijn voornaamheid, de peillooze blik en de langzaamheid blijven hem bij. Doch op die manier is hij evenmin geschikt voor het roofridders- als voor het krijgsbedrijf.

Daarom heeft de alvoorziende natuur hem een neefje gegeven, waarmee hij zich overigens niet afgeeft, zooals wel meer met neefjes het geval is. Dat neefje kan wèl hard loopen en vooral kan buitengewoon lang hard loopen en tot belooning voor deze verdienstelijke eigenschappen is hij door den wijzen mensch met den eertitel renkameel of *mehari* gedoopt. Dit dier bezit, om 't zoo eens uit te drukken, de snelheid van het paard en de soberheid wat eten en vooral wat drinken aangaat van den gewonen kameel.

Een Nomadenstam, die over mehara 2) beschikt, is onbereikbaar en daarmede onoverwinnelijk voor elkeen, die over deze dieren niet de beschikking heeft. Ja, te paard zou hij te achterhalen zijn, indien het land slechts genoeg gaf om de paarden te voederen en te drenken. Maar elk meharist weet bijtijds de talloze plekken der Saharah te bereiken waar dit niet het geval is en waar hij dus veilig is voor iedereen, die niet over mehara de beschikking heeft. Daarom is de Saharah zoolang een veilig oord geweest voor de talloze roovertalpen, waarvan de zoogenaamde Touaregs wel de meest bekende en niet de minst beruchte waren.

Zoo zullen de Italianen het voorbeeld van hun Gallische stamverwanten ook in dit opzicht moeten volgen als zij, wat de couranten melden, de Nomaden der Saharah en in het bijzonder de Touaregs tegenover zich zullen vinden. Willen zij onder die omstandigheden in het binnenland doordringen, dan zullen mehara-korpsen opgericht moeten worden, wat de manschappen betreft gerecruteerd uit het land zelve. Als men echter nagaat, dat de stad Algiers in 1830 door de Franschen veroverd is geworden en dat het vooruitbrengen in de Saharah van den Franschen sfeer van invloed pas van 1894 dateert, het jaar waarin de eerste Fransche Mehara-korpsen met dit doel in Zuid-Algerië gevormd werden, dan kan men begrijpen wat den Italianen nog te wachten staat, eer zij Tripoli werkelijk hun bezit kunnen noemen. Wij hebben dus den tijd om van die Arabische kameel-ruiterij een en ander te vertellen.

Ten Zuiden van de Mzab, in welks oase Ghardaia, wij de vorige keer een kijkje hebben genomen, ligt het land der Chambaas, van ouds een bekend nomaden-volk van strijders en roovers, die den moord en den ondergang van menig Europeesch ontdekkingsreiziger op hun schuldbrief kunnen boeken. Stammen van dit volk hebben tot 1900 hardnekkig aan het voortdringen der Franschen weerstand weten te bieden en eerst toen stamgenooten, aangelokt door hooge toelagen en hooge gages, dienst gingen nemen in de inmiddels opgerichte Fransche mehara-korpsen, zag men, tenminste wat dit deel van de Saharah betreft, hun tegenstand verminderen en werden de felle, gedeeltelijk overwonnen tegenstanders uit het oasen-gebied Gourara de beste en trouwste mehara-ruiters in Franschen dienst.

Tegen die mehara-ruiterij kan geen cavalerie op, vooral wat de gemakkelijke verplaatsbaarheid betreft. De in den oorlog in Noord-Afrika zoo beruchte water- en fourage-convooiën zijn voor de mehara-ruiterij onnoodig en daar de

Chambaa uiterst sober is, kunnen evenzoo de convooiën van levensmiddelen gemist worden. In gewone omstandigheden kan een meharist zonder moeite voor veertien dagen levensbehoeften meevoeren en in noodzakelijke gevallen zelfs voor een maand. Voor zijn rijdier heeft hij geen fourage of drank mee te nemen. De enkele stronkjes en plantjes die men hier en daar verspreid vindt, zijn als voedsel ruimschoots voldoende, terwijl de renkameel, zelfs in den Saharah-zomer, zonder bezwaar eenige dagen zonder drinken kan blijven en dan tegen een marsch van 100 K. M. in het etmaal niet opziet. Het Arabisch paard moge het over een zeer korten afstand in snelheid van de renkameel winnen, over den langen afstand en vooral wat het doen van lange geforceerde en snelle marschen betreft, laat de mehari de beste inlandsche cavalerie verre achter zich.

Het zeer eenvoudige tuig van den renkameel veroorlooft diens ruiter aan den *rakla* 3) een *guerba* 4) met dertig à veertig liter water mede te voeren en bovendien eenige leeren zakken — *sematt* 5) en *mezoued* 6) — van ruime afmeting tot berging van proviand en uitrusting. De *rakla* wordt geplaatst voor den bult van den kameel en bevestigd door een buikriem die vlak achter de voorpooten komt en twee koorden om den buik ter hoogte van de achterpooten. De ruiter — European of inlander — plaatst zijn bloote voeten kruiselings op het begin van den hals van den kameel en bestuurt deze met den *arzema* 7) die uitloopt in een metalen ring, welke de kameel door den neus heeft.

Het voedsel van dit merkwaardigste aller rijdieren bestaat te velde, zooals wij reeds aanstipten, uit planten, waarvan sommige slechts een zeker deel des jaars bruikbaar zijn en die hij met keners-neus weet te monstren. Plaatsen, waar meer plantjes groeien dan gemiddeld één per vierkante meter, zijn, volgens de verheven uitdrukking van den Saharah-ruiter: „weide-plaatsen”. Groeit er niets of houdt de meharist zich gedurende eenigen tijd op in een oase, dan krijgt de renkameel *achef*, *belak* of *zvâa*, al welke prachtige woorden, beoordeeld na hetgeen ze in natura aanduiden, niet beter te vertalen zijn dan met rotte of onrijpe dadels en groenten-afval; een voedsel, waarvoor elk behoorlijk Hollandsch varken den neus zou ophalen, aannemende, dat een dergelijke neus-evolutie ook bij deze optimistische dieren minachting moet uitdrukken.

En nu vergete men niet, dat de mehari staat tot den gewonen kameel als ons weelde-paard tot de welhaast historische snorders- of omnibusknol. Wat de van nature zoo uiterst sobere Arabier goed genoeg vindt voor den lastkameel, werd ons duidelijk toen wij eenmaal in een oase zulk een voor een lange reis beladen dier zagen, dat door twee man even voor den afreis een hartig maal bestaande uit fijngemalen... dadelpitten toegediend werd; terwijl een der mannen hem den bek openhield, stopte zijn helper daarin telkens een handvol van dit kostelijk gerecht. De kameel die overigens weinig trek scheen te hebben in deze spijze werd na elke dosis voor de keuze gesteld: slikken of stikken, daar zijn verpleger zoodra de bek gevuld was, met de andere hand beide neusgaten hermetisch sloot.

Doch dit ter loops.

Elke mehari wordt als een kostbaar bezit beschouwd en als een voor ziekte zeer vatbaar wezen. Inderdaad is hij tegen vochtige koude niet bestand. 's Winters leidt een groot aantal aan schurfft. En als om ook in dit opzicht den dichterlijken bijnaam: schip der woestijn eer aan te doen, wordt als geneesmiddel het geregeld teeren der aangestoken huiddeelen toegepast.

* * *
De nomade oordeelt al wat naar weekheid zweemt als een groote ondeugd. Hij is, als dit pas geeft, hard voor zich zelf, hard voor

VAN AFRIKA'S NOORDKUST. GEZAMELIJK GEBED.

zijn gezin, hard voor zijn dieren en dit kan ook haast niet anders bij eene levenswijze als die van nomaden. Maar ons treft dit natuurlijk en dan zijn wij heel spoedig, in den regel te spoedig, geneigd tot be-, beter gezegd veroordeelen. Ik wil hiermede hardheid allerminst verdedigen, maar wel wil ik er aan herinneren, dat een harde of wreede daad van een woestijn-bewoner anders beoordeeld moet worden dan dezelfde daad bijvoorbeeld door een Europeaan gepleegd. Bij de zooveel geschetste fantasia bijvoorbeeld, maakt de woeste cavalcade plotseling halt en dit geschiedt met zooveel kracht dat de achterpooten van het nog voortschuivend paard horizontaal gestrekt schijnen, terwijl het kruis bijna den grond raakt. Soms ook ziet men een paard plotseling steigerend als omhoog vliegen, bijna vertikaal, alsof het met ruiters en al achterover zal gaan. Maar na afloop zijn de flanken der dieren soms bloedig en kleurt een rose schuim bek en neusgaten. Geen wonder, als men de scherpe ijzeren hoeken betast der zware breede stijgbeugels, welke, als spoor dienst doende meedoogenloos de huid in de zijde openscheuren. Nog wreeder is het Arabisch bit; dit bestaat alleen uit een stang, een stang echter, die van een metalen plaat of lepel voorzien is. Reeds bij een gering aanhalen van den teugel wordt nu de tong tusschen lepel en onderkaak of tanden bekneld. Voor het eerst een Arabisch paard berijdend, moet men dan ook met zachte hand den teugel houden, daar het paard gemakkelijk achterover gaat.

Die hardvochtigheid tegenover dieren ziet men bijna dagelijks en men moet trachten er aan te wennen, evenals aan de hardheid tegenover zich zelf. In de nabijheid van Laghouat verzamelt een Arabier voor een zoölogisch station reptielen, ook de zeer giftige kleine, stofkleurige, moeilijk zichtbare hoornadders. Een dezer diertjes is zijn belager ditmaal te vlug en eensklaps heft de Arabier met een woeste beweging de hand op, waarbij het woedende diertje, de gifftanden diep in het vleesch van een der vingers geslagen, mee omhoog gaat, maar bijna even snel heeft de Arabier zijn lang dolkmes getrokken, de vinger op een steen gelegd en een vinnigen klap gegeven. . . . die den gebeten vinger pardeos geamputeerd heeft. . . . Ja, het ging hier om leven en dood, maar toch, de beslistheid bij die zelfamputatie en vooral ook het leuke optreden na afloop als gold het een muggebeet, spreken boekdeelen. . . . zoowel voor de hardvochtige Arabische rechtspraak als voor het verminken van gewonden en doden.

In verband met het bovenstaande is het een eigenaardigheid, dat juist de kameel door den Arabier niet hard bejegend wordt. Maar men weet wel, dat de kameel bij elke hardhandige behandeling onhandelbaar wordt. Dit beest laat niet met zich sullen. Om beladen te worden moet het eerst neerknielen en deze handeling geschiedt door een gevoelig plekje van den strot te vatten: luid brullend vouwen zich dan eerst de voorpooten en dan de achterpooten dubbel; op hetzelfde oogenblik wordt een der dubbel gevouwen voorpooten iets achter het kniegewricht stijf vastgesjord waardoor opstaan onmogelijk is geworden.

De afhandeling zag ik eenmaal bij een convoi van 1200 kameelen, dat van Ghardaia naar El Golea op weg was. Daarbij was ook een Portugeesche zoetelaar, die zijn toko-voorraad eveneens op eenige kameelen laden liet. De beesten moesten achtereenvolgens knielen, werden vlug door hun Arabische drijvers beladen en stonden dan handig weer op. Bij twee vaten wijn, die de laatste als zijn deel had, wilde de Portugees nog een kist, waarin o.a. postpapier, inkt en zeep, voegen. De Arabieren bezworen bij den Profeet onder levendige gebaren, dat het te zwaar was. De Portugees stoorde zich noch aan den Profeet, noch aan het protest van den angstig achter zich kijkenden en brullenden kameel: zelf sjordde hij de kist op de vaten vast. „Ja, riep een der omstanders, een Mozabiet, „als die op moet staan, haal dan maar een takel om hem op te hijschen”. En zoo was het: of men al in het geheimzinnige plekje van de strot van het dier kneep, den Profeet aanriep en alle vloeken der Portugeezen uitgalmde, het hielp niets: een nieuw schor gebrul, maar geen beweging. Ten einde raad — want het escorte van Spahis liet weten, dat men niet langer kon wachten — nam de Portugees zijn brandende sigaret en eer de drijvers het konden beletten, raakte hij daarmee het dier onder den staart. Het beest uitte een geluid als een trompet, sprong met moeite op, maar in plaats van te loopen begon het zich zoo geweldig te schudden, dat de sjorringen als draadjes knapten en de vaten als projectielen door de lucht vlogen. Op den leemachtigen, harden, drogen bodem vielen zij natuurlijk aan stukken, terwijl hun inhoud in een oogwenk daardoor was opgezogen; papier, inkt en zeep lagen overal verspreid en huid vloekende renden de drijvers den kameel na, die, als bewijs van zijn gemoedsaandoening, brullend op een drafje naar de andere kameelen van het escorte liep en daar een onrustbarende verwarring deed ontstaan.

G. P.

1) Oued = stroom. 2) Meervoud van mehari. 3) Kameelen-zadel. 4) Waterzak van geitenhuid. 5) en 6) Zadelasschen. 7) Teugel, koord van gevlochten leer.

OUDE WIJSHEID.

Voor honderd jaren liet de natuur-historicus zijn leerlingen nimmer in den steek als het gold de vragen naar het nut der verschillende scheppingsobjecten te beantwoorden.

„De motten”, zoo vonden wij geschreven, „straffen den mensch heimelijk wegens derzelve gekleefdheid aan overtollige klederen: alle dwaasheid toch heeft hare ongemakken en straffen: de armen alleen klagen over geene motten.”

G.

DE NACHTZWALUW.

(CAPRIMULGUS EUROPAEUS L.).

. . . . Caprimulgi noemt men tamelijk groote nachtroovers, die wel wat op merels lijken. Zij gaan in de stallen der herders en vliegen naar de uiers der geiten, om er de melk uit te zuigen. Door dit letsel sterft de uier af, en de geiten, die aldus gemolken zijn, worden er blind door. PLINIUS.

SCHAPENMELKER, Geitenmelker, Vliegende Pad, Dagslaap, Paduil, Dwaaske, Vliegende Krodde, Dwaasvogel en andere liefelijke benamingen geeft het volk den vogel wiens officieele boekennaam als titel boven dit stukje staat. Vooral de twee eerste namen zullen den leek ongewild vreemd in de ooren klinken, en hoe men eigenlijk aan het sprookje is gekomen, dat de nachtzwaluw in de schapenstallen zou binnendringen, en er het vee de melk afzuigen, weet ik ook niet, maar reeds een van onze oudste natuurhistorici, Plinius, sprak ervan, en ik vermoed, dat het verhaal uit diens boek van vader op zoon is overgegaan, tot onze dagen toe. Maar een ontwikkeld en beschaafd mensch gelooft natuurlijk niets van dien orzin, want zoo mogen we het geitenmelkersprookje gerust betitelen.

Onze nachtzwaluw (ook deze naam is feitelijk verkeerd, want het is heelemaal geen zwaluw) is een vertegenwoordiger van een over de geheele aarde zeer wijdvertakte familie. Wij hebben er in ons land slechts één soort van, evenals wij maar één ijsvogel, één draaihals, één koekoek en één gierzwaluw bezitten. En waar wij er zoo schaars van voorzien zijn, en ons eenige exemplaar een dier is, zoo geheel anders van maaksel, kleur, geluid en gewoonten dan onze andere gevederde vrienden, maak ik u speciaal op dezen vogel attent, die slechts 4½ maand van de twaalf bij ons vertoeft; hij arriveert op zijn broedplaats omtrent midden Mei, dat is ongeveer de tijd als de meidoorns bloeien en de koekoek komt, en reeds tegen de Septembermaand verlaat hij ons al weer.

In de bosschen, op de heide en in de duinen kunt ge hem vinden. Vooral aan open plekken heide, gelegen tusschen dennetjes of eikenhakhout geeft hij de voorkeur, en daarin vonden we meermalen het nest. Ik zeg „nest”, maar dat is eigenlijk niet juist, want de nachtzwaluw maakt nog minder werk van zijn kinderkamer dan Kieviten en grutto's. De twee prachtig gevlekte eieren, net brokken marmer, liggen zoo maar op den grond, en van een eigenlijk nest is geen strootje, geen rietje of geen haartje te ontdekken. 't Is trouwens op de afbeelding heel goed te zien.

Wanneer het wijfje ze bebroedt, is zij door hare sombere en zantong gekleurde veeren nauwelijks van de omgeving te herkennen, en zelfs als je weet, dat daar en daar het nest precies is, moet je nog deksels goed uit de oogen kijken om den vogel

Foto J. L. Jansen.

NEST MET EIERN VAN DEN GEITEMELKER OF NACHTZWALUW.

te ontdekken. Mimicri van den eersten rang!

Van de honderd menschen *hoo-*
ren negennegentig den geiten-
melker zonder hem te zien. Toen
ge als pensioengast van het Velu-
wedorp op een mooien zomer-
avond na het souper nog een
loopje maakte door het bosch, is
u wellicht een kikkerachtig geluid
opgevallen, een eentonig *errrr*
errrr errrr errrr Misschien
hebt ge het al wel meer dan eens
voor kikkergekwaak gehouden,
maar dat was nu het nachtzwalu-
wengeluid, door velen gehoord,
door weinigen gekend.

En nu ge weet, wie de produ-
cent van dat zonderlinge geratel
is, en gij er dus met des te groo-
ter genoegen naar luistert, moet
ge ook eens moeite doen hem te
zien te krijgen. 's Avonds gelukt
dat vaak genoeg, maar dan bepaalt
uwe waarneming zich naar alle
waarschijnlijkheid bij het silhouet
van een langen smallen vogel,
ongeveer van duivengrootte, met
spitse vleugels, die hij van tijd
tot tijd zwiepend tegen elkaar
slaat, maar wiens vlucht overigens
volkomen onhoorbaar is, evenals
die van de uilen. Ga er dan
den volgenden dag nog eens op uit in die buurt, dan overkomt
het u misschien dat ge hem ziet zitten op een boomtak, niet
zooals andere vogels over dwars, maar in de lengte. Doch dat
is een groote zeldzaamheid, want zelfs als ge er vlak bij staat
zoudt ge hem nog voor een verweerd stuk hout, stomp of
schors houden, zoo volkomen past hij bij de hem omringende
vegetatie. Veel eerder zult ge hem plotseling voor uwe voeten
zien opfladderen uit het heidekruid, over het veld zien zweven
en weer in de hei zien duiken, om daar zijn gestoord middag-
duttje voort te zetten. Maar hebt ge eenmaal de twee bonte
eieren gevonden, dan kunt ge daar met alle omzichtigheid heen
sluipen, en er den vogel wellicht zien zitten. Doch oppassen en
steeds goed uit de oogen kijken blijft het parool.

Het snavelkje is maar heel klein, wat nog niet wil zeg-
gen, dat de nachtzwaluw geen grooten bek kan opzetten. Het
kaakgewricht zit n.l. ongeveer onder de oogen, en als dat
heelemaal opengaat, dan ben je een oogenblik geneigd te denke
dat de vogel doormidden zou scheuren. Het keelgat is oo-
nigal wijd, zoodat de groote nachtinsecten, uiltjes en vlinde-
r met heel weinig moeite door kunnen, want de nachtzwaluw
leeft hoofdzakelijk van insecten, en wel het meest van schadelijke
of indifferente soorten (dat zijn insecten, die ons nut noch
schade toebrengen, en de vogels die ze eten, noemt men ook
indifferent) zoodat hij tot de voor den boschbouw zeer nuttige
vogels kan worden gerekend.

Men zou den geitenmelker een overgangsvogel kunnen noemen,
want ze hebben met de uilen de geruischlooze vlucht en de
zachte veeren, met den koekoek de gestalte, en met de zwaluwen-
soorten den grooten bek en de
spitse, smalle vleugels gemeen.

Waar in den jaargang 1909 van
dit tijdschrift *) de heer Daalder
een artikel aan dezen interessan-
ten nachtvoegel wijdde, zal ik, om
niet in herhalingen te vervallen,
het hierbij laten, u voor nadere
bijzonderheden naar die bijdrage
verwijzend. A. B. WIGMAN.

*) Zie bldz. 96.

SKIËN TE DAVOS.

SKIËN is te bekend om er
over uit te weiden! Het is
een vreemde en moeilijke,
doch ook een zeer mooie
sport. Een sport waar moed
en vasthoudendheid aan te pas
komen, waar energie en kloeke
kalmte voor noodig zijn. En vooral
voor 't springen.

De springheuvel, „der grosse
Springschanze von Davos” is van
het station uit in 'n klein kwartier
ook te voet te bereiken. De hoogte
der eigenlijke schans is 1 meter 90.
De aanloop is 70 M. lang, eventue-
eel 120 M., zoo men tusschen de
dennen door, hoogerop weet te
komen. De helling na den sprong

VËRSPRINGEN OP SKI'S.

is 33° en ongeveer 80 Meter lang, en loopt in 'n licht hellende
weide uit, die nog 50 Meter lang is. De breedte van den spring-
heuvel is boven 7 M. en onder 14 M. breed. De aanleg heeft 5000
frs. gekost en is het eigendom der Ski-club „Davos”, wier gast ik
zoo vaak tot ons aller tevredenheid en jolijt was, als zij in
haar clublokaal in het Hotel Zur Post 's avonds te zamen kwam.

De omgeving van Davos leent zich van alle omliggende sport-
plaatsen, tot St. Morits toe, het best voor ski-loopen. Vlak buiten
het dorp zijn ski-velden, zoo ruim en zoo groot als men maar
wenschen kan, waarop zoowel geoefende als krukken zich thuis
voelen. En er heerscht onder de skiërs eene vriendschap en har-
telijke genegenheid, die standverschil en wat dies meer zij, un-
bedingt buitensluit. Groote toeren, als die naar de 2286 M. hooge
Parsennhütte en verder naar de Weissflüh, van hier uit zoo
prachtig te maken, werken er toe bij dien band te versterken en
maken Davos voor ski-ers tot 'n ideaal, zoowel op het gebied
van sportleistung, als van gezelschapsleven. Ik ondervond dit nog
nooit in zoo sterke mate, als hier.

Nog een enkel woord over de ski-sprongen. Dat is 'ts wonder-
lijk moois. Met geheven armen in suizende snelheid heeft de
springer den indruk van te vliegen bij zijn sprong, om daarop met
'n vervaarlijke snelheid de steile helling af te glijden bij 't neer-
komen, tot hij in de lage sneeuwvelden tot staan komt. Alleen
dit is al een gaan naar den Springhügel waard.

Het sprong-record is 45 M. Kleine jongens van 14 tot 16 jaar
haalden 20 en 22 Meter! Voor de Buben is ski-en als in Holland
schaatsenrijden. . . . als er ijs is; en ge moet hun leeraar, de be-
kende ski-er Walty, maar eens vragen, hoe kranig ze 't eraf brengen,
op zijne lessen zoowel als op wedstrijden! TOM SCHILPEROORT.

DE „SPRINGSCHANZE” TE DAVOS.

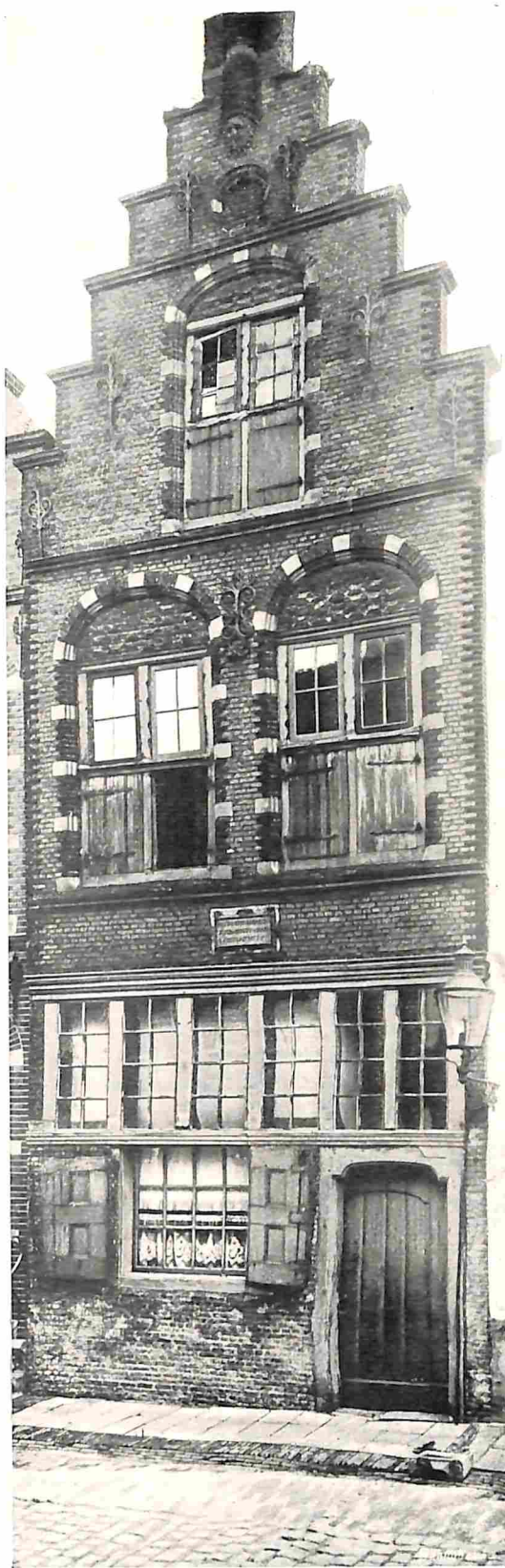
OUDEWATER.

HET ware belangwekkend te weten, hoe het land aan den Holland-schen IJsel er heeft uitgezien, toen Oudewater ontstond en groeide. Helaas moet daar terstond aan toegevoegd worden, dat wij er wel nooit achter zullen komen, want van weinig landen is de geographische gesteldheid in den loop der eeuwen zoo ingrijpend gewijzigd als van het onze. Iedereen weet dat de Zuiderzee zijn aanzijn dankt aan het onbeschaamd optreden van de Noordzee, die niet scheen te willen begrijpen, dat er een tijd komt, waarop men wenscht vastgesteld te zien, wat nu land zal zijn en wat water; het is over de gansche wereld bekend, dat wij de gewoonte hebben, onze wiegen neer te zetten op plaatsen, ontwoekerd aan de baren; wij zijn er aan gewend, dat het water in de helft van ons gebied een hoogere positie inneemt dan de modder waar onze huizen in vastgezogen zijn. Wij berusten er dan ook in, dat wij in onze belangrijkste provinciën eigenlijk een piepjong vaderland hebben, dat even weinig gelijkt op wat de Batavieren hier aanschouwden, als onze kleeding op de hunne, en zijn al niet meer verwonderd te vernemen, dat de Romeinen Vechten, even ten oosten van Utrecht, de meest geschikte plaats voor een zeehaven en vlootstation achtten. Zelfs moeten wij er kalm onder blijven, dat de Rijn zich, nog in het hartje van de middeleeuwen, zoo ver vergeten heeft, dat hij wel eens ten noorden der Utrechtsche heuvelen werd aangetroffen. Laten wij dus maar niet eens moeite doen om iets te vernemen aangaande een plaatsje als Oudewater, dat er zelfs nu nog uitziet alsof het ieder oogeblik kon worden weggespoeld. Maar jammer is het toch. Een toren heeft er gestaan, die voor een Romeinsch bouwwerk werd aangezien. De plaats scheen dus de moeite waard geweest te zijn in een tijd, toen er hier te lande nog niet al te veel gebouwd werd. Men heeft hem met veel ander eerwaardigs en moois, afgebroken in het midden der negentiende eeuw, toen de geest der Holland-sche huismoeders ons beheerschte, en groote schoonmaak hield.

In 1225 kreeg Oudewater stedelijke rechten, hetgeen ook al op eenige belangrijkheid wijst. De landheer van Oudewater was toen de bisschop van Utrecht. Doch weldra, in 1280, werd dat anders; bisschop Jan van Nassau, die geheel van zijn neef, graaf Floris V van Holland, afhankelijk was, verpande hem de jonge stad, en die verpanding is nooit ingelost; wellicht werd het ook niet gewenscht; verpanden was toen in de politieke eenigermate wat nu het „pachten” van Chineesche havens door groote mogendheden is. Zoo bleef Oudewater een Hollandsche stad. Gek toch, eigenlijk, dat zoo'n kleine middeleeuwsche gebeurtenis nu nog de administratieve indeeling beheerscht. De provincie Utrecht is veel te klein en de provincie Zuid-Holland veel te groot, althans te volkrijk, mede door die dertiende eeuwse transactie.

Toen na den val van Napoleon het koninkrijk der Nederlanden gesticht werd, had men het kunnen veranderen, want de Franschen hadden een geheel andere indeeling ingevoerd, doch de conservatieve staatslieden, die toen aan 't roer stonden, besloten in hun wijsheid de oude provinciale grenzen zooveel mogelijk te herstellen, ten einde de historische politieke eenheden, dat wil zeggen de historische wanverhoudingen, kracht van weerstand te geven tegen het streven naar centralisatie.

Thans zou geen landsvorst Oudewater weer eene onderscheiding waardig keuren, tenzij dan om zijn herinneringen. Zelfs de spoorweg neemt niet de moeite er een omweg voor te maken. Wie aan het station Oudewater uitstapt, heeft een weg van een goed half uur voor zich, die zoo smal is, dat de paardetram, die sterk aan een oude Amsterdamsche tramwagen doet denken, er haast de heele breedte van inneemt. Doch als het goed weer is, make men vooral geen gebruik van dien „gemeentetram” — gemeentelijke exploitatie, meneer! — want die smalle wandeling met zijn wilgen langs het water, is voor een liefhebber van 't Hollandsche weidelandschap een heerlijke gang! Tusschen de boomen, waar men gezellig dichtbij doorheen kijkt, ziet men links de witte koeien tegen den groenen achtergrond der bos-

OUDEWATER.
GEVEL WIJDSTRAAT No. 18.

schen van het kasteel Linschoten staan. Het zal wel de oude bolwerkgracht wezen, die om de stad loopt, een zeer breed water, aan de eene zijde althans, waarlangs men op een voetpad tusschen nog jonge herfstgele linden loopen kan. De kijk door de laan, en bij een kromming van het water tegen den langen laanvlank aan, is in dezen tijd van het jaar wonderlijk bekoorlijk. Hoe jammer, dat we het niet in kleurfoto's geven kunnen!

Aan de buitenzijde ligt achter de sloot een wirwar van moestuinen en boerenhuisjes. Drukke gekruisde boonstaken laten door zich heen kijken naar kleurig tuingewas: donkere moesgroenten en paarsche kool in kleine veldhoekjes en rijtjes onregelmatig tusschen de verweerde hagen. In hunne hoekjes achter 't gras staan prieeltjes arm en kaal geworden door te veel zomergloed en naderende guurte. De nooit goedverfsche tafeltjes en scheef ingezakte rustieke banken, alleen in den loomen, onverschilligen zomertijd appreciabel, staan stil treurig, ontoonbaar in het ernstiger licht van den herfst, zóó troosteloos vaal door herinneringen aan schaduwdiepe zomermiddagen, aan vredige huiselijke menschen en theedrinken, als een feestzaal den volgenden ochtend.

Maar aan den overkant van het breede water wordt het nimmer doods. Daar volgt een groene zoom den oever, waar het voetpad uit de verte niet zichtbaar is. Op dien breeden langen rand staan hoge boomen met hun gladde statige stammen recht op in het gras; aan de toppen verbinden zich de takken tot een lichttemperend loofdak. Op zulk gras tusschen de boomen denkt men zich in kleine plaatsen de schooljeugd, ravottend na schooltijd. Vrolijk moet er geschreeuwd en met tassen en jassen gezwaaid worden in de koffie-uren. En als dan de schooldeuren zich weer geopend hebben, moet de stilte tusschen de boomen het beginnen van den ernstigen, zakendoenden middag beduiden, als de volwassen menschen bedaard hun bezigheden afmaken.

Eigenlijk kunnen die bezigheden in zoo'n klein stadje niet heel gewichtig wezen. Eigenlijk zijn de belangrijkste personen er wel de jonge jongens, die er hun ondoordringelijk diepe jeugdindrukken opdoen. Wat beduidt eigenlijk dat klaterend verzetten van emmers en teilen, dat schuren met bezems op de binnenplaatsjes? Wat zou men nog bereiken met het verschuiven, verzetten, verleggen in winkels en kamers in het oude stadje, dat met zijn nauwe straten en vriendelijke grachtjes toch niets anders meer willen kan, dan lief zijn en eerwaardig? Wat heeft het vastslaan van wat spijkers, het blinken van een stuk ijzer, het zeurderig boodschappen halen in winkeltjes om 't lijf, vergeleken met de droomfantasiën die een schooljongen dáár hebben kan!

Volgt bijvoorbeeld eens de tramlijn, die van het station komt en u over het marktplein voert. Echt Hollandsch, is die markt eigenlijk slechts een groote brug of sluis, zooals men te Amsterdam in zulke gevallen zegt. Evenals de Osjessluis aldaar het Sophiaplein geworden is, is die groote „sluis” het marktplein van Oudewater. Op dat plein en op het grachtje ter weerszijde staan eenige der mooiste oude huizen, het door verbouw grootendeels vernielde geboortehuis van den theoloog Arminius, wiens leer zooveel opschudding verwekt heeft in het tweede decennium der zeventiende eeuw, het nog gave huis Lommers, het door winkelbouw bedorven perceel daarnaast, en het zogenaamde kaaspakhuis, welks eigenaar, de heer G. van Eyk te Gouda, onlangs de vriendelijkheid gehad heeft het groote reclamebord te verwijderen, dat den gevel ontsierde.

Deze en andere verbeteringen zijn te danken aan het initiatief van den heer Rahms, boekhandelaar in de Leeuwingenstraat, wiens vader reeds tekeningen en foto's maakte en verzamelde, zoodat zijne collectie hoogst belangrijk voor de plaatselijke geschiedenis geworden is. Met de grootste bereidwilligheid toont de heer Rahms deze verzameling aan belangstellenden.

Het archief berust op het prachtige stadhuis, in welks fraai betimmerde raadzaal in doek en verf het aandenken bewaard wordt aan de groote gebeurtenis bij uitnemendheid in de geschiedenis der stad: de verovering, plundering en gedeeltelijke verwoesting door de Spanjaarden in 1575. Langs het stadhuis

OUDEWATER. KAASPAKHUIS AAN DE DONKERE-
GAARD C. No. 64.

terstond de hoek omslaande, komt men weder op het grachtje, dat nu maar aan één zijde begaanbaar is. Ongeveer op 't midden krijgt men aan den overkant een kijkje op de binnenruimte tusschen de huizen, een punt dat naar 't schijnt ook door bouwkunstenaars opgemerkt is. Wij weten niet wat er zit achter de schutting, die tegenwoordig in de laagte den inkijk belet, doch de schilderachtige onregelmatigheid in de groepeerings der huizen, in de hoogte en vorm hunner daken geeft een idee van menig verborgen stemmingvol binnenplaatsje, dat in zulk een stadje aanwezig moet zijn. Daar denken wij ons dan op vrije achtermiddagen, den droomenden schooljongen, wijzer en belangrijker dan de ernstige grooten; hoe heerlijk moet men daar uit een venster kunnen turen naar een kat, die lang uitgerekt over een smalle schutting sluipt, en na wat veelbelovend loeren, opeens met een beweging van minachtende onverschilligheid aan den anderen kant verdwijnt en naar het voortkruipen van den schaduw langs een dak, of naar het ophuppelen van regendroppels op de vierkante steenen van de binnenplaats.

Indrukken van stemmingen en tinten, zoo opgedaan, geven een kind het rijkste gemoedskapitaal mee in de onverschillige wereld. Op de markt staat nog een oud huis, niet mooi, maar historisch zeer merkwaardig: de waag. Daar kwamen in de zestiende, zeventiende en achttiende eeuw de ongelukkigigen heen, die van tooverij verdacht werden.

Een toovenaar weegt naar men weet haast niets. Konden ze nu door middel van de degelijke waag te Oudewater bewijzen, dat hun lichaamsgewicht evenredig was aan hun gestalte, dan gingen ze vrij uit. Van heinde en ver, ook uit het buitenland,

kwamen de verdachten naar den reddenden weegschaal.

In Van Kinschot's „Beschrijving der stad Oudewater, met printverbeeldingen verciert, 1747", vinden wij de processen-verbaal van eenige wegingen. Met weglating van noodeloozen woordenomhaal geven wij er hier een voorbeeld van. Het betreft het geval van Maria Konings uit Bockholdt (Buchholz) „in den Gestichte van Munster", gewogen 24 Februari 1644:

„Wij Burgemeesteren, Schepenen en Raden der Stede Oudewater in Hollandt, doen kont en certificeeren eenen yegelijken mits dezen, ten verzoeke van Maria Konings, oudt. zoo sy segdt, omtrent zes en twintig jaren, dochter van Geeraerd Hesseling, anders meede genaemt Geeraerd Konings, end Anneken ten Brugge, wonende bij Baarendt Konings haren Broeder, te Koninx in Surik in den Karspel van Bockholdt, in de gestichte van Munster, op een Hofsteede toebehoorende zijn Hoogheydt den Heer Prince van Orangien, weesende van deylbaren stature, met een vratjen aan de rechter zijde van hare kinne, ons voorgesteld bij Johan Duyst, Burgemeester der voorschreeve stadt Bockholdt enz..... verklaert was dat de gemelde Maria Konings tot hare onderkleederen ontkleedt ende de schoenen uyt-getogen, niet van eenige zwaerte off gewichte bij haar was hebbende, met de balance in de Ordinaris wage dezer stede Oudewater gewogen, ende dat hun Comparanten en allen evidentlijken gebleken is, dat de voornoemde Maria Konings, alleenlijck gekleedt en ondersogt zijnde als voren, was wegend honderd vier en dertig ponden zodaange oprechte Troysche wichte als men ordinaris in de voorschreven Wage is gebruykende, zulks dat wij mede bij dezen certificeeren dat dezelve Wichte met de naturelijke proportie hares lichaems wel is accorderende. Ende alzoo de voorschreven Maria Konings aan ons versogt onze opene Brieven van certificatie van de voorgenoemde Verklaringe, om haar daar mede te dienen in tijdt en wijle..... Zoo hebben Wij haer 't zelve versoeck niet kunnen nog willen weygeren, zonder bedrog:..... : enz. enz. H: DE HOY.

Leges, te betalen bij die geene, die in der stede Waech, uit beschuldiging van Tooverij gewogen worden:

Schepenen.....	f 11	— 16	— /—
Secretaris.....	f 2	— 18	— /—
Bode.....	f 0	— 12	— /—
Waachmeester....	f 0	— 12	— /—
Vroedvrouw.....	f 0	— 12	— /—
Samen....	f 6	— 10	— /—

Die 't meeste deden kregen ook hier 't minste geld, naar men ziet. Ten slotte geven wij nog het opschrift op den gevel van het huis Wijdstraat C 18:

Als God behaecht
Beter benit dan
16 beclaecht 15

F.

DE HERBERG OP DE GRENS

EEN ROOVERGESCHIEDENIS. *)

AN den ouden weg, die van Valenciennes naar België leidt, staat een herberg, die den idyllischen naam „la Houlette" (de herdersstaf) draagt. Het is het eerste huis, dat men op het Belgisch grondgebied aantreft; in ijzeren ankers draagt het op zijn witgepleisterden gevel het jaartal 1782, het dateert dus uit den Oostenrijkschen tijd. In de nabijheid staat, in het gras naast den straatweg, de met mos begroeide grenspaal, waarop men nog aan den eenen kant de drie groote leliën van Frankrijk ziet, aan den anderen kant den adelaar van het Heilige Rijk. Deze grenspaal heeft verscheiden legers zien voorbijtrekken, dat van Jenmappes, van Fleurus, van Waterloo; sedert Lodewijk XV geeft hij de grenzen van Frankrijk aan. Hij is er blijven staan, ondanks alle tractaten en alle verdeelingen van Europa; ook toen het Fransche gebied zich uitstreckte tot de monden van de Elbe, is hij daar onverzettelijk en filosofisch in het gras blijven staan. In 1815 kreeg hij zijn waardigheid van limietpaal, die hij sedert behouden heeft, terug; zijn koppigheid van grenspaal heeft het gewonnen van al de droomen der veroveraars, voor welker verwezenlijking zooveel mannen elkander nuttelos gedood hadden.

Tijdens de Revolutie was de „Houlette" door hare ligging de eerste veilige schuilplaats voor de emigranten, die zich over Bergen in Henegouwen naar het leger der vorsten begaven; daar eerst waren zij buiten gevaar; daar eerst ontdeden zij zich van de driekleurige cocarde, welke zij in Frankrijk hadden aangedaan om te kunnen reizen zonder verdacht te schijnen, en die zij van hun hoed namen zoodra zij de grens waren overgetrokken. „Mijnheeren, gij kunt de cocarde weggooien, wij zijn buiten de republiek", waren de traditioneele woorden, welke de postijlons in verwachting van een goede fooi tot de deftig gekleede reizigers richtten.

Door den loop der omstandigheden gebeurde het, dat de streek, die zich uitstrekt van Landrecies tot Bergen, gedurende drie jaren niet wist tot welke natie zij behoorde. In November 1792 eigende de Republiek zich Henegouwen toe; zes maanden later werd het land door de Oostenrijkers bezet; de plaatsen, die gedurende eenigen tijd gemeenten waren geweest, werden

*) Naar het Fransch van G. Lenôtre.

weder kerspelen. Zoo was het gedurende den geheelen zomer van 1793; in den winter, die op de overwinning van Wattignies volgde, betrok het Fransche leger zijn kwartieren tusschen Valenciennes en Maubeuge, de vijand was te Charleroi en te Bergen; tusschen de twee kampen een onbesliste nationaliteit, de inzet van de toekomstige veldslagen. In Juni, opnieuw een Fransche inval, ditmaal blijvend, maar eerst in het begin van 1795 kwam er een schijn van administratie. Tot zoolang was het een anarchie: geen politie, magistraten of ambtenaren; geen gendarmes, wegwerkers, veldwachters, rechtbanken, cipiers of marechaussees; niemand dacht er aan een compromitteerende verantwoordelijkheid op zich te nemen over een gebied waarvan men niet wist wie de eventueele bezitter zou worden. Het land bleef dus zonder regeering, maar niet zonder meester: er was een tiran: Moneuse.

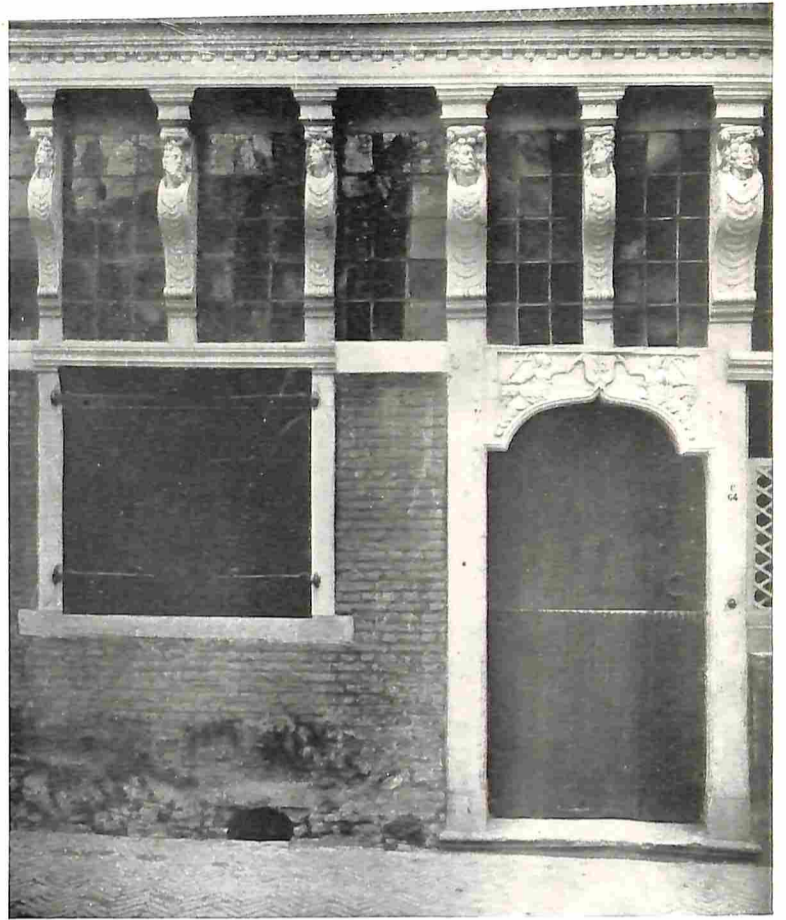
Moneuse was een vermetele bandiet. Daar hij had begrepen dat deze regeeringloosheid een gulden tijd voor de struikrooverij was, begon hij voor zijn eigen rekening de belastingen te innen, die de koning van Frankrijk en de keizer niet meer hieven. De tijd van Moneuse is voor dezen noordelijken uithoek van Frankrijk een onvergetelijk tijdperk, evenals de inval van Marlborough of de bezetting door de bondgenooten.

Antoine Moneuse verdient even berucht te zijn als Cartouche of Mandrin. Hij was in 1768 geboren als zoon van een welgesteld landbouwer van Marly, onder den rook van Valenciennes, in een molen bij het vroegere galgenveld; dit leven dat op een schavot zou eindigen, begon dus onder een galg. In 1776 verlieten de Moneuses Marly om zich te vestigen te Saint-Waast-la-Vallée, het laatste Fransche dorp op de grens van de Nederlanden; daar groeide Moneuse op, hij ging ter school in Bavai, het naburige dorp. Op zekeren morgen — het was 22 Juni 1779 — toen hij op weg naar school was, zag hij een lichaam liggen aan den kant van een korenveld. Naderbij komende, herkende hij het lijk van zijn vader, wiens hoofd door een sabelhouw was gekloofd. De begrafenis had twee dagen later plaats; vrouw Moneuse, een forsche wijf van terugstootend uiterlijk, die om haar geweldigen omvang *de Dikke van Saint-Waast* werd genoemd, weigerde het lijk te herkennen om niet de kosten der begrafenis te behoeven te betalen.

Op dertienjarigen leeftijd was de jonge Moneuse „een slimme rakker”, reeds gevreesd bij de bureu; twee jaar later stond hij bekend als een kwade rekel en dief; op zijn zestiende jaar stak

OUDEWATER. HET STADHUIS.

OUDEWATER.

DETAIL VAN DEN GEVEL DONKEREGAARD C No. 64.

hij een slagersjongen bij een vechtpartij een oog uit; op zijn achttiende jaar werd hij gearresteerd wegens het plunderen van den wagen van een reizenden koopman; eindelijk, in 1789, sloot hij zich aan bij een bende worgers die onder de bevelen stond van den koopman Salembier, een der notabelen van Rijssel, die zeer gezien was en voor zeer fatsoenlijk doorging. In dien tijd — het tijdperk van den *Vendredi fou* — was er in een aantal provinciën van Frankrijk een opleving van de struikrooverij, waarvan de zeer geheimzinnige geschiedenis niet geschreven is; het weinige wat er bij overlevering van bekend is, grenst aan het ongelooflijke. Deze Salembier bij voorbeeld, een geacht en gezeten burger, vermomde zich, al naar de gelegenheid meebracht, als een Engelschman, een bedelaar, een gendarme, een Oostenrijksch officier, doorkruiste de landstreek en verkende de afgelegen hoeven. Daarna kwam hij des nachts met zijn mannen, met zwartgemaakte gezichten; met het pistool in den vuist en den ponjaard tusschen de tanden klonnen zij over de muren en braken de deuren open; de vrouwen werden gekneveld, de mannen met de voeten in het vuur gelegd om hen tot de bekentenis te dwingen, waar zij hun geld verborgen hadden; de schuren werden in brand gestoken, het geld en de kostbaarheden gestolen; den volgenden morgen zat mijnheer deftig en rustig op zijn kantoor. Zoo stroopte hij de geheele streek van het Noorden, van Amiens tot Tournay af. In Artois was zijn „eerste bediende” een zekere Saint-Amand, een ontslagen galeiboef, „retiré du banditisme actif” en grootgrondbezitter geworden in de omstreken van Aire; deze was het orakel en de toevlucht van de bureu, hun raadsman in zaken en geldbelegging, en zoodoende was hij voor Salembier een uitstekend ingelichte aanbrenner.

Onder leiding van zulke meesters maakte Moneuse snelle vorderingen in het vak. Zijn eerste boevenstuk was de plundering van de boerderij van Pembrouk op twee mijlen van Rijssel; de bewoners, mannen en vrouwen, werden gedood, de gebouwen in brand gestoken; de buit bedroeg meer dan honderdtwintigduizend livres. Toen het schelmstuk volbracht was, keerde Moneuse naar zijn woonplaats Saint-Waast terug — zijn woning bestaat er nog, een wit huis, omringd door hagen te midden van een boomgaard, een idyllisch boerenhuisje — en begon voor eigen rekening te werken. Er zijn eenige aanwijzingen dat hij in 1792 tijdens de Septembermoorden te Parijs was; had men hem misschien daarvoor laten overkomen? Zijn naam wordt genoemd onder de moordenaars van prinses de Lamballe in de gevangenis la Force. Hij kwam vandaar terug, goed van geld voorzien en zóo vermetel, alsof

hij zeker was van straffeloosheid. In die streek, waar niemand wist bij wien een aanklacht in te dienen of waar bescherming te zoeken, ging van December 1792 tot Juli 1795 geen maand voorbij, dat men niet hoorde van het plunderen eener boerderij of het vermoorden van een reiziger.

Schrik en ontsteltenis heerschte onder de boeren van Henegouwen, die zich, zoodra het donker werd, in hun woningen barricadeerden. Maar Moneuse spottte met barricades; met een balk, die op twee riemen hing, rammeide hij de stevigste deuren open. Dan kwam de sinistere bandiet voor den dag; onvermurwbaar en schrikwekkend, vroeg hij lakoniek waar het geld verborgen was, en doof voor de verzekering dat er geen geld was, beval hij aan zijn mannen: „Hout!” met een stem die de pachters van angst deed brullen. Dan werden zij vlug vastgebonden op den achterkant van twee stoelen die voorover op den grond waren gelegd, en met de bloote voeten in het vuur geschoven.... Moneuse zelf deed niet mede aan dit martelen; met de armen over elkaar, keek hij bedaard toe alsof de zaak hem niet aanging; de slachtoffers wisten, dat geen smeekgebeden dezen gevoelloozen kerel konden vermurwen.

Overigens was hij nog galant op zijn manier en hield van de vrouwen; geen zijner maîtresses, en hij had er verscheidene, wist zijn waren naam. Hij verborg zich ook volstrekt niet; vertoonde zich op de dorpsfeesten, danste met de meisjes en tracteerde op rondjes in de herbergen. Hij amuseerde de menschen met kunstjes met de kaarten en met goocheltoeren, hij kon buikspreken en het geluid van alle vogels nabootsen met een stukje schil van een prei onder de tong. Men was zóó bang voor hem, dat men om zijn grappen lachte, in de hoop bij hem in het gevlei te komen. Ofschoon hij God noch duivel erkende, was hij bijgeloovig; hij zou b.v. nooit een expeditie ondernemen op een Vrijdag, die op den 13^{en} viel, en des nachts nooit langs een kerkhof gaan; in zijn zak droeg hij steeds een klein looden balletje, waarop een heiligenbeeldje prijkte en dat hij *zijn kabalistiek* noemde; aan dat ding schreef hij een wonderkracht toe. Zijn rotgezellen noemden hem *Mendeck* (deken); zij waren zeer talrijk en kenden elkaar niet, daar zij elkander nooit anders zagen dan gemaskerd of het gezicht met roet bedekt. Zijn voornaamste luitenanten waren: Louis Mortier, genaamd *Panchy*, uit het dorp Leuze; Trognon uit Flamengrie; Michet, genaamd *Badin*, uit Fayt-le-Franc; zijn broeder, Michet, bijgenaamd *de Ontdooide*; Nicola

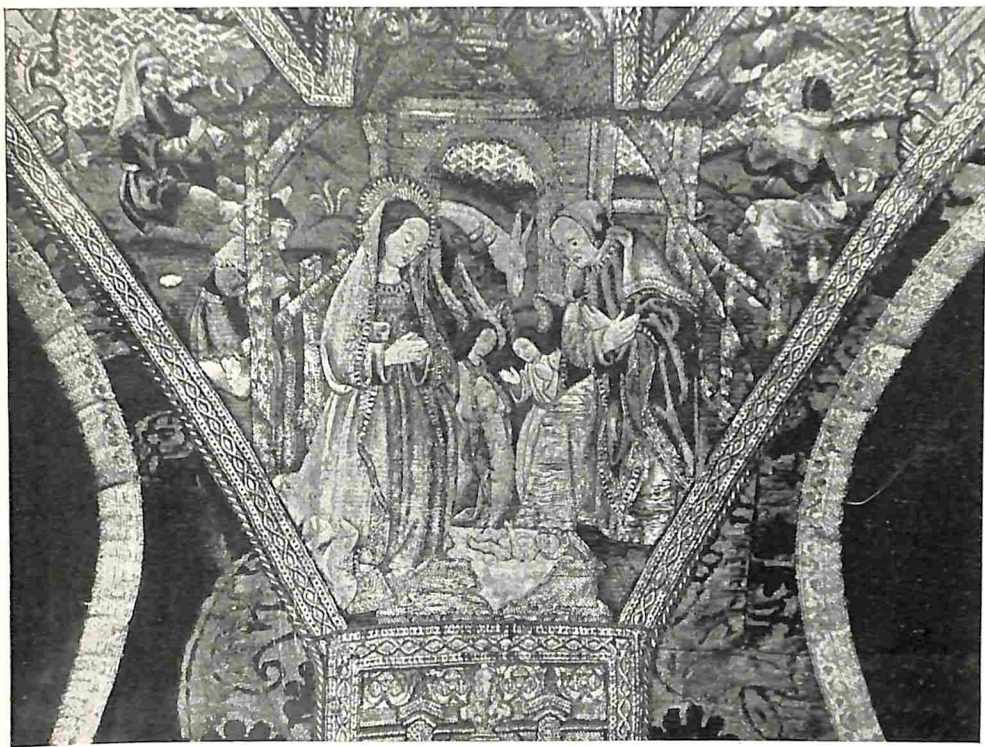
OUDEWATER.
DETAIL VAN EEN KAZUIFEL UIT ± 1500.
AANWEZIG IN DE OUD-KATHOLIEKE
S^T. MICHIELSKERK.

Couëz in goeden doen; dank zij de tijdsomstandigheden bloeide zijn inrichting en hij had nog een vasten kostganger, den geneesheer Hubert Moreau, een vroolijke Frans ondanks zijn vierenzestig jaren en in de geheele streek bekend om zijn prettig humeur.

Door haar afgelegen ligging aan de grens en door haar clienteele was de herberg dus bestemd om het tooneel te worden van avonturen. Hetgeen er in den herfst van 1795 voorviel is een onoplosbaar raadsel gebleven. Een Belgische geleerde, de heer Van den Busch, oud-archivaris van Brugge, die voor een twintigtal jaren in een plaatselijk blad, *la Frontière du Hainaut*, merkwaardige dingen over „De Roovers van Henegouwen” heeft gepubliceerd, is er niet in geslaagd het geheim te doorgronden. Is het een verschrikkelijk „gemengd bericht”, of staat daarentegen het drama, zooals het schijnt, in verband met de geschiedenis? Men weet het niet. Ziehier de voornaamste incidenten, verteld aan de hand van het proces-verbaal, dat den dag na de misdaad werd opgemaakt en door den heer Van den Busch is teruggevonden.

Op 7 Augustus van dat jaar 1795 namen twee onbekenden hun intrek te Valenciennes in een hotel gelegen bij de poort van Quesnoy; zij reisden met een bediende in een mooie postkoets. Niets deed in hen vluchtelingen vermoeden, hun passen waren in orde, maar toch wist men dat het edellieden waren en dat zij uit Auvergne kwamen, uit Chaudesaigues, zeide men.

Zij bleven eenige dagen te Valenciennes, alsof zij aarzelden de voormalige Nederlanden binnen te gaan; eindelijk besloten zij er toe en bereikten de grens via Onnaing, Quarouble en Marchipont, een vlek buiten Frankrijk, waar zij een gids namen om hun den weg te wijzen naar een naburig kasteel, waarvan de naam niet genoemd wordt. Bij zijn terugkomst te Marchipont vertelde deze gids, dat bij het passeeren van een hollen weg, gewerschoten op het rijtuig waren gelost; de bediende had geroepen: „Mijnheer de hertog, wij zijn verloren!” waarop een der reizigers had geantwoord: „Vooruit, in galop!” Tegen twee uur in den ochtend was men zonder verderen tegenspoed op het kasteel aangekomen; de gids had twee louis voor zijn moeite ontvangen, met de boodschap, „dat hij zijn mond moest houden over het voorval onderweg”, hetgeen den haast verklaart

OUDEWATER. DETAIL VAN EEN KAZUIFEL UIT ± 1500.
AANWEZIG IN DE OUD-KATHOLIEKE S^T. MICHIELSKERK.

waarmede hij het vertelde. Te Marchipont verspreidde zich, waarom weet men niet, het gerucht, „dat de reizigers leden waren van de koninklijke familie van Frankrijk, of op zijn minst prinsenvan de hoogste afkomst”, en deze overlevering bestaat, zonderling genoeg, nog altijd.

In den loop van September en October, verschenen de onbekende edellieden eenige malen in de *Houlette*; om „gemakkelijk in snelle communicatie met Frankrijk te blijven”, hadden zij er twee kamers gehuurd, waarvan een „met een rijk opgemaakt bed”, alsof er een aanzienlijke gast werd verwacht. Zij hadden hun bezoek aangekondigd tegen 22 November; maar hetzij dat zij gevaar duchtten, hetzij dat een of ander voorval wijziging had gebracht in hun plan, zij stelden zich tevreden met hun bediende te zenden, die kwam zeggen dat zij niet zouden komen.

Deze man kwam des avonds in de *Houlette* aan. Twee vioolspelers, die van Bry kwamen op weg naar Roisin, hielden er stil om muziek te maken; de familie Couëz, dokter Moreau en de vreemde knecht vermaakten zich en soupeerden tot half elf. Op dat uur gingen de vioolspelers heen. Onderweg ontmoetten zij, op een kwartier van de herberg, een groep van een tiental als soldaten gekleede en met sabels gewapende mannen, die in flinken pas naar de *Houlette* marcheerden; van weerskanten zei men elkaar goeden avond.

Toen de vioolspelers weg waren, begaven vrouw Couëz en de kinderen zich naar bed; Couëz had den vreemden knecht naar een kamer op de eerste verdieping gebracht, en hij was in de gelagkamer, waar dokter Moreau nog met hem zat te praten, bezig de glazen en borden op te ruimen, toen er hard op de deur werd geklopt. Couëz deed open en herkende François, bijgenaamd de „Vlieg”, een der intiemeren van Moneuse.

De „Vlieg” trad met een bedrukt gezicht binnen; zijn vrouw was ziek, vertelde hij, en nu kwam hij den dokter halen. Moreau weigerde mede te gaan en duwde hem naar de deur. Boven in zijn kamer hoorde de knecht het gesprek; uit het raam ziende, ontwaarde hij langs den muur gemaskerde militairen die zich verdekt hadden opgesteld. „Het zijn gendarmen,” dacht hij. En daar zijn geweten blijkbaar niet zuiver was en hij wist dat hij bij een gevaarlijke intrige was betrokken, snelde hij naar den zolder, opende een dakvenster, klom op het dak en sloot het raampje achter zich.

Op het schuine dak liggende, hoorde hij de mannen het huis binnendringen. Een hunner vroeg op gebiedenden toon: „Waar zijn de emigranten?” Couëz stiet een kreet uit: „Help! Het is Moneuse!” waarop een verschrikkelijk tumult volgde. Het huis werd blijkbaar van den kelder tot den zolder doorzocht. Het rumoer duurde twintig minuten, langer niet; het was nog geen elf uur toen de troep aftrok; een stem commandeerde: „En nu op weg!” De bediende, zich een weinig vooroverbuigende over de goot, zag den man die de aanvoerder scheen te zijn, een paard bestijgen en weggalopperen in de richting van Roisin, terwijl zijn makkers zich in de richting van Flamengrie en Eth verwijderden.

Wat hem zelf betreft, hij wachtte nog een uur. Alles bleef stil in de herberg, maar hij durfde niet gaan kijken. Met behulp van een lange Kastiliaansche sjerp die hij om het middel droeg en die hij stevig vastmaakte aan een uitstekende punt van het dak, liet hij zich op den grond zakken, daarop verborg hij zich voor het overige van den nacht onder takkenbossen bij een herberg aan den weg naar Saint-Waast. Men is later te weten gekomen, dat hij zich den volgenden morgen bij zijn meesters vervoegde, die te Montignies-sur-Roc waren gebleven, en dat hij denzelfden dag met hen naar Duitschland vertrok.

(Slot volgt).

twee meter breed was en de hoogte van den wagen had. Bovendien werd dan de achterwand van de tent ook geheel opgezet, zoodat we er nog een afdak van ongeveer 1.70 M. bij aan kregen. Bij regen, die in dezen prachtige zomer haast niet voorkwam, kon deze wand neergelaten en de tent geheel gesloten worden. De wagen zelf behoorde vroeger aan Prins Frederik, broeder van den koning (wij kochten hem uit de nalatenschap van de Prinses von Wied); vandaar de eigenaardige ouderwetsche vorm. Mijn man liet er evenwel een stuk bij aan- en de lichtkap bovenop zetten, waardoor we veel meer ruimte en licht kregen. De kleinste jongen kon languit in de cabriolet op de bank slapen, terwijl bovenop den wagen onder een tweede waterdichte tent twee matrasjes voor de beide andere kinderen lagen. Het inwendige van den wagen hadden we zooveel mogelijk als een spoorwegcoupé laten inrichten, met twee opslaanebare Aupings matrassen, een smal tafeltje aan den wand voor de kooktoestellen, een waschtafel met waterafloop in den anderen hoek. Bij slecht weer konden we met onze vouwstoeltjes best om de langwerpige tafel zitten, maar met 't aanhoudend mooie weer stonden tafel en stoelen steeds onder de tent of zoo maar in 't bosch. Onderin den wagen waren drie groote bakken voor bergruimte en provisie gemaakt. Ons paard, een buitengewoon sterk dier met besten gang, deed de reis gemakkelijk, in draf, afgewisseld door stappen. Wij reisden van Groningen over Assen, Beilen, Ruinen, Staphorst langs Zwolle Wije, Olst, Deventer naar Apeldoorn iederen dag ongeveer 35 à 40 K. M. afleggend, zoodat we na 4½ dag op onze eerste plaats van bestemming aankwamen, waar we in de buurt van vrienden een standplaats vonden midden in 't bosch. Hier bleven we een kleine week staan, genietend van 't gezellige samenzijn en de mooie wandelingen. De huishoudelijke plichten wogen niet zwaar dank zij de voorraad conserven die we meegenomen hadden. Ook was 't grappig, dat de slager, bakker, melkboer, kruidenier enz. dagelijks naar bestelling kwamen vragen, juist zooals thuis. Het was een heerlijk leven, zoowel voor de kinderen als voor ons. Den heelen dag waren we buiten, dank zij dezen prachtige zomer. Na het ontbijt gingen we wandelen of, als het daarvoor te warm was, speelden de kinderen in 't bosch, en werd de wandeling tot den avond uitgesteld. Als we dan terugkwamen, werd de lamp aangestoken en buiten op tafel gezet. Heel gezellig zaten we dan daarom heen met onze boeken en kranten, of kregen bezoek. We konden den wagen uren lang alleen laten, bewaakt door onze trouwe Airedale terriër, Jack, zoodat we daardoor ook geheel vrij waren. Om ook nog van een anderen kant van Apeldoorn te genieten, vertrokken we na een kleine week naar Hoog Soeren, waar we bij een jachtopziener van de Koningin aan den rand van een dennenbosch mochten staan. Nog steeds was het prachtig weer en ook hier genoten we van de heerlijke bosschen en wandelingen, evenals in Diepe Steeg, waar we de laatste week van onze vakantie doorbrachten. Daarna nam de terugreis over Zutphen, Deventer, Wije, Zwolle enz. weer vijf dagen in beslag. De menschen die ons onderweg op hun terrein gastvrijheid verleenden, waren meest zeer welwillend en behulpzaam.

Door 't voortdurend prachtige weer, is onze reis bijzonder goed geslaagd: wat dat betreft kunnen we volgende jaren wel eens minder gelukkig zijn. We zijn daarop echter wel gewapend, en hopen dan ook nog volop van 't buitenleven te genieten. Helaas kan ik u geen andere afbeeldingen sturen. Die we nog genomen hebben, zijn niet voldoende geslaagd. Verstonden we de kunst zooals u, dan zouden we zeker met een prachtige collectie thuis zijn gekomen.

Met beleefde groeten, hoogachtend,

Groningen.

B. LEOPOLD VAN DEVENTER.

Met een woonwagen door Nederland.

Geachte Heer Vogt! †)

NAAR aanleiding uwer vriendelijke inlichtingen omtrent het leven in een woonwagen, ons eenige maanden geleden verstrekt, wil ik u toch nog eens vertellen, dat ook ons de tocht zeer goed bevallen is. Ik zend u hierbij een afbeelding van den wagen, zooals wij er mee reisden. Stonden we eenige dagen stil op mooie plekjes, dan werd er achter aan den wagen een groote waterdichte tent bevestigd, die twee meter lang en

†) Geïnspireerd door de artikelen van onzen fotograaf, den heer Vogt, over zijn reis met den woonwagen, (zie „Buiten” 1910 No. 35—38), maakte de familie Leopold dezen zomer op dezelfde wijze een vakantie-reisje. Dat dit uitstapje goed bevallen is blijkt wel uit het onderstaande schrijven, dat wij gaarne opnemen, terwijl wij de schrijfster dank zeggen voor de toestemming daartoe.

(RED.)

MET EEN WOONWAGEN DOOR NEDERLAND.